

רע"פ 9724/16 - פלוני נגד פלוני, מדינת ישראל

בית המשפט העליון

רע"פ 9724/16

לפני: כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המבקש: פלוני

נגד

המשיבים: 1. פלוני
2. מדינת ישראל

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט
המחוזי בחיפה, מיום 30.11.2016, בע"ו
17604-10-16, שניתן על ידי כב' השופט העמית ש'
ברלינר

תאריך הישיבה: י"ז בשבט התשע"ז (13.2.2017)

בשם המבקש: עו"ד שרית גולן-שטיינברג; עו"ד טל ענר
המשיב 1: בעצמו
בשם המשיבה 2: עו"ד תמר פרוש

החלטה

1. לפנינו בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופט העמית, ש' ברלינר), שניתן ביום 30.11.2016, בתיק ע"ו 17604-10-16. בגדרו של פסק הדין, התקבל ערעורו של המשיב 1 (להלן: המשיב) על החלטתה של הועדה הפסיכיאטרית המיוחדת שליד בית החולים שער מנשה (להלן: הועדה), שלא להעביר לרשותו של המשיב את נימוקי ההחלטה, מיום 11.9.2016, בעניינו של המבקש.

רקע והליכים קודמים

2. נגד המבקש הוגש כתב אישום לבית המשפט המחוזי מרכז-לוד, אשר ייחס לו עבירה של רצח, לפי סעיף 300(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין), ושל ניסיון לרצח, לפי סעיף 305 לחוק העונשין. על פי כתב האישום, ביום 2009.2.20, רצח המבקש את אמו, ב-66 דקירות סכין. לאחר מכן, פנה המבקש לבית אחיו, הוא המשיב, והחל לדקור אותו בצווארו, תוך שהוא אומר לו כי הרג את אמו ויהרוג גם אותו, ולאחר מכן יהרוג את בתו התינוקת.

3. ביום 3.3.2010, קבע בית המשפט המחוזי, בהסכמת הצדדים, כי המבקש ביצע את המעשים המיוחסים לו בכתב האישום, אך בשל היותו חוסה תחת סייג אי שפיות הדעת, לפי סעיף 34 לחוק העונשין, הורה בית המשפט על אשפוזו של המבקש בבית חולים פסיכיאטרי, בהתאם לסעיף 15(ב) לחוק טיפול בחולי נפש, התשנ"א-1991 (להלן: החוק).

4. מעת לעת עלה עניינו של המבקש בפני ועדות פסיכיאטריות שונות, אך לצורכי בקשה זו רלבנטיות החלטותיה של הועדה הפסיכיאטרית המיוחדת, שהוקמה עם כניסתו לתוקף של תיקון מס' 8 לחוק, הקובע, בין היתר, כי הועדה מוסמכת לדון "בעניינו של מי שהואשם בעבירה על סעיפים 300 (רצח) או 305 (ניסיון לרצח) לחוק העונשין" (סעיף 28א(3) לחוק).

5. ביום 11.9.2016, החליטה הועדה (כב' ההרכב: נסים ממון, שופט בדימוס - יו"ר; ד"ר דן אנוך, פסיכיאטר בכיר - חבר; ומר איתן סלע, קרימינולוג קליני - חבר), לדחות את בקשתו של המבקש לצאת לחופשה. הועדה ציינה בהחלטתה כי נושא היציאה לחופשה של המבקש יבחן בישיבה הבאה (הקבועה, ככל הנראה, לחודש מרץ 2017) "בהנחה שהמצב הנפשי יישאר בעינו, (כשאז) תימלא שנה ויותר מאז תחילת הרגיעה הנוכחית".

6. המשיב, שהוא אחיו של המבקש, אשר היה נפגע העבירה של הניסיון לרצח, פנה אל הועדה וביקש לקבל את נימוקי החלטתה מיום 11.9.2016. ביום 18.9.2016, החליטה הועדה לדחות את הבקשה. בהחלטתה ציינה הועדה, כי בהגדרת "קרוב", המופיעה בסעיף 1 לחוק, הוא סעיף ההגדרות, אין לכלול "קרוב שהוא גם קורבן". זאת, בהקשר לזכות הערעור על החלטת ועדה פסיכיאטרית הנתונה, לפי סעיף 29 לחוק, לחולה, לקרובו, וליועץ המשפטי לממשלה. עוד נקבע בהחלטה, כי ההכרה במעמדו של "קרוב" נועדה "להגן על המטופל ולא שהקורבן ישתמש במעמדו כ'קרוב' בכדי לפעול כנגד עניינו של המטופל ולשם הגנת עניינו של הקורבן - הקרוב". הובהר בנוסף בהחלטה, כי הסמכויות הנתונות לקרובו של מטופל "באות בהקשר הגנה על עניינו של מטופל ולמטרה זאת בלבד". הועדה הוסיפה וקבעה, כי אם תיענה בקשתו של המשיב "יהיה בכך משום העדפה בלתי צודקת בעליל של קורבן זה על פני קורבנות אחרים

החוזרים ומבקשים, ונדחים שוב ושוב, להיות נוכחים בדיוני הועדה או לקבל את נימוקי החלטותיה".

על החלטה זו של הועדה, הגיש המשיב ערעור לבית המשפט המחוזי, אשר התקבל, כפי שיובהר להלן.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

7. בית המשפט המחוזי עמד בפסק דינו על הגדרת קרובו של החולה, הכוללת "בן זוג, הורה, צאצא, אח, אחות, סב, סבה, מאמץ ומאומץ". בהמשך לכך, הזכיר בית המשפט המחוזי את סעיף 29(א) לחוק הקובע, כי: "החולה, קרובו וכן היועץ המשפטי לממשלה רשאים לערור על החלטה של ועדה פסיכיאטרית בפני בית המשפט המחוזי בשבתו כדן יחיד...". עוד הפנה בית המשפט המחוזי לתקנות לטיפול בחולי נפש (ערעור בפני בית המשפט המחוזי), התשי"ז-1957 המורות בסעיף 6, כי "לכתב הערעור יצורפו חמישה העתקים מהחלטת הועדה". בית המשפט המחוזי הוסיף וקבע, כי הדין מכיר "בלא סייג, באשר לתכנו של הערעור ולטיב הטענות שיועלו בו", בזכותו של הקרוב להגיש ערעור, "תוך צירוף החלטת הועדה לכתב הערעור". לשיטתו של בית המשפט המחוזי, החוק אינו מסייג את זכותו של הקרוב, גם אם מדובר בקרבן העבירה שביצע החולה, לערער על החלטת הועדה, ולטעמו של בית המשפט בזכות זו אין לפגוע. בהינתן זכות הערעור, הוסיף וקבע בית המשפט המחוזי, כי אין להגביל את זכותו של "הקרוב הקורבן" לקבל לידיו את נימוקי החלטת הועדה הפסיכיאטרית, בכדי לשקול את האפשרות להגיש ערעור. עוד נקבע, כי ככלל, אין לראות בנימוקי ההחלטה ככוללים "מידע רפואי", שבו קורבן העבירה אינו רשאי לעיין, כאמור בסעיף 28 ב(ב) לחוק. מכל מקום, במקרה דנן, כך ציין בית המשפט המחוזי, הסכים המשיב כי, ככל שקיים בהחלטת הועדה מידע רפואי בעניינו של המבקש, ניתן "להשחיר" את הקטעים הנ"ל. לפיכך, סבר בית המשפט המחוזי כי המגבלה, הנוגעת לעיון במידע רפואי, באה על פתרונה. על יסוד האמור לעיל, הורה בית המשפט המחוזי לוועדה למסור לידי בא כוחו של המשיב את נימוקי החלטה מיום 11.9.2016, בסייג הנוגע למידע הרפואי בעניינו של המבקש.

הבקשה לרשות ערעור

8. בבקשה למתן רשות ערעור נטען, כי מדובר בסוגיה משפטית "מובהקת", שעניינה "זכות העיון בהחלטות חסויות של ועדה פסיכיאטרית וערעור עליהן על ידי מי שהוא קרוב משפחה ונפגע עבירה של החולה". נטען, בהקשר זה, כי מדובר בשאלה החורגת מעניינו הפרטי של המבקש, כאשר גם בית המשפט המחוזי סבר כי היא "בעלת חשיבות ונעדרת תקדימים". לגופו של עניין נטען, כי אומנם במובן הטכני, המשיב הינו קרובו של המבקש, והוא רשאי, לכאורה, להגיש ערעור על החלטת הועדה, אך "פרשנות תכליתית של המונח תוביל בהכרח למסקנה שהמחוקק לא ביקש ליתן מעמד יתר לקרובי החולה שהם נפגעי עבירה ואשר מעמדם וזכויותיהם מוסדרים בחקיקה ספציפית". לשיטת המבקש, כוונת המחוקק היא להעניק מעמד "לקרוב של חולה המבקש לסייע לו או אשר מטפל בחולה והחלטת הועדה קשורה אליו באופן ישיר". עוד נטען, כי מי שזכאי להכלל בהגדרת "קרוב" לפי החוק, "הוא מי שנמצא בקשר עם החולה, מטפל בו ודואג לענייניו", כאשר הזכות להגשת ערעור נועדה "לאפשר לחולה, שאיננו מסוגל לדאוג לענייניו, למצות את זכויותיו". חיזוק למסקנה קיים, לשיטתו של המבקש, בהוראת סעיף 28 לחוק, שאינו רואה ב"קרוב", כמי שזכאי להגיש בקשה לעיון חוזר על החלטת הועדה הפסיכיאטרית המיוחדת.

9. במהלך הדיון בבקשה לרשות ערעור, טענה עו"ד שרית גולן-שטיינברג, באת כוחו של המבקש מטעם הסנגוריה הציבורית, כי את קו הגבול בין "קרוב" הזכאי לערער, ולפיכך רשאי לקבל את נימוקי הועדה, לבין מי שאין לו זכות

ערעור, יש להציב במקום שונה מזה שנקבע על ידי הועדה. לשיטתה של עו"ד גולן-שטיינברג, יש לעשות הבחנה בין "קרוב" המנותק מהחולה לבין מי שמעורב בחייו של החולה ומטפל בו, שרק הוא יהיה בעל מעמד, לצורך הגשת ערעור, גם אם זה לא עולה בקנה אחד עם טובת החולה". לפיכך, קרובים שהם נפגעי עבירה יהיו זכאים להגשת ערעור, ככל שמדובר במי שמצויים בקשר טיפולי עם החולה. עוד נטען, כי גם אם לשון החוק אינה מבדילה בין "קרוב", המטפל בחולה, לבין "קרוב" משפחה אחר, הרי שפרשנות תכליתית של החוק, בהקשר הנדון, מובילה לקבלת עמדתו של המבקש.

תגובת המשיבה 2

10. לשיטתה של המשיבה 2 (להלן: המשיבה), אשר יוצגה על ידי עו"ד תמר פרוש, אין להעניק למבקש רשות ערעור, שכן מדובר, במקרה דנן, "ביישום הוראת חוק מפורשת", כאשר הבקשה אינה מעוררת כל שאלה משפטית בעלת היבט עקרוני-כללי. לגופו של עניין נטען, כי אין כל בסיס להבחנה אשר נעשתה על ידי הועדה, ועליה מתבסס גם המבקש, לגבי קיומם של קטיגוריות שונות של קרובי משפחה. המשיבה הוסיפה וטענה, כי החוק הקנה לקרובי משפחתו של החולה זכויות שונות, ובין היתר מדובר, בזכות להתנגד לשחרור חולה מאושפז "במסלול האזרחי", על סמך החלטה של מנהל מחלקה (סעיף 31 לחוק); בזכות להשמיע טענות בדיוני ועדה פסיכיאטרית (סעיף 26(ג) לחוק); ובזכות לערער על החלטותיה של ועדה פסיכיאטרית לבית המשפט המחוזי (סעיף 29(א) לחוק). בכל הנושאים הנ"ל, לרבות בנושא הערעור לבית המשפט המחוזי, אין כל בסיס, כך לטענת המשיבה, לעמדתו של המבקש כי יש לקבוע קטיגוריות שונות של קרובי משפחה. בדיון בבקשה, טענה עו"ד פרוש כי כאשר לשונו של החוק הינה כה ברורה ומפורשת, אין צורך להיזקק לפרשנות תכליתית של החוק. מכל מקום, הטעימה עו"ד פרוש כי גם פרשנות תכליתית של ההוראה הרלבנטית, אין בה כדי לשלול את זכותו של קרוב המשפחה לקבל את נימוקי החלטת הועדה (בהשמטת כל מידע רפואי אודות המטופל), לצורך שקילת האפשרות להגיש ערעור.

תגובת המשיב

11. המשיב הצטרף לעמדת המשיבה, וגם לשיטתו אין לעשות הבחנה בין "קרוב" המטפל בחולה ודואג לאינטרסים שלו, לבין כל קרוב משפחה אחר. המשיב עמד, בנוסף, על מעמדה של הזכות להגשת ערעור, ולטענתו משהוענקה זכות זו על ידי המחוקק, אין לפגוע בה ללא הסמכה מפורשת. המשיב טען בנוסף, כי בניגוד לרושם שנוצר, הוא מתעניין במצבו של אחיו ודואג לו, ואין בסיס לטענה כי הוא מבקש "לפגוע בענייניו של המטופל", כפי שסברה הועדה. המשיב הוסיף וטען, כי מזכות הערעור הנתונה לו, נגזרת גם זכותו לקבל את נימוקי החלטת הועדה בענייניו של אחיו, תוך השמטת כל אזכור למידע רפואי, שהוא אינו מבקש לקבלו.

דיון והכרעה

12. כידוע, רשות ערעור "בגלגול שלישי" תינתן רק מקום בו הבקשה מעוררת שאלה בעלת חשיבות משפטית או ציבורית, אשר חורגת מעניינם הקונקרטי של בעלי הדיון, או כאשר קיים חשש לעיוות דין, המחייב את התערבותו של בית משפט זה (ר"ע 103/82 חניון חיפה בע"מ נ' מצת אור בע"מ, פ"ד לו(3) 123 (1982); רע"א 9790/09 פלוני נ' הועדה הפסיכיאטרית המחוזית (3.1.2010); רע"א 3527/13 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה (29.5.2013); רע"א 1256/14 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה (2.3.2014)).

עמוד 4

בענייננו, ולמרות האצטלה המשפטית שאותה מנסה הבקשה לעטות, דעתי היא כי אין מתעוררת, בנידון דידן, שאלה משפטית של ממש, ואף אין חשש לעיוות דין בענייננו של המבקש, ולפיכך דין הבקשה לרשות הערעור להידחות.

13. במסגרת הבקשה, נטען כי יש ליתן פרשנות תכליתית להוראת החוק, באשר לזכותו של קרוב משפחה להגיש ערעור לבית משפט מחוזי, על החלטותיה של ועדה פסיכיאטרית. דא עקא, שלשון החוק, בהקשר הרלבנטי לענייננו, היא ברורה וחד משמעית, וכפי שציינתי ברע"פ 2143/16 שליפר נ' מדינת ישראל (17.3.2016): "משכך, סוגיה זו אינה מותרת מקום למחלוקת פרשנית הדרושה ליבון, ואיננה מצריכה דיון נוסף בבית משפט זה" (וראו גם, רע"פ 10122/03 אנאק נ' מדינת ישראל (15.12.2003)). להלן, נרחיב מעט בנושא זה.

14. נפתח, תחילה, בהגדרת "קרוב", המופיעה בסעיף 1 לחוק, וכוללת "בן זוג, הורה, צאצא, אח, אחות, סב, סבה, מאמץ ומאומץ". כפי שהובהר, לקרוב זה הוענק מעמד בסעיפים שונים של החוק, ובין היתר נקבע בסעיף 29(א), שכותרתו "ערעור על החלטת ועדה פסיכיאטרית", כי זכות הערעור נתונה לחולה, לקרובו, וליועץ המשפטי לממשלה. עיון בהוראות אלה, מלמד כי אין כל בסיס בלשון החוק לחלוקה שנעשתה על ידי הועדה, כמו גם על ידי המבקש, בין קטיגוריות שונות של קרובי משפחה. ולא למותר הוא להזכיר, בהקשר זה, כי אין תמימות דעים בין הועדה לבין המבקש, באשר להבדלים בין הקבוצות השונות של קרובי משפחתו של המטופל. כידוע, נקודת המוצא, מבחינתו של הפרשן, היא לשון החוק, וכפי שנקבע בע"א 3622/96 חכם נ' קופת חולים "מכבי" פ"ד נב(2) 638, 646 (1998): "כל פרשן חייב להתחשב במגבלות הלשון. המשמעות המשפטית של הלשון, אשר נועדה להגשים את התכלית המונחת ביסודה, חייבת להתיישב עם אחת המשמעויות הלשוניות של הטקסט. אמת, המרכיב הלשוני אינו תנאי מספיק לפרשנות, אך הוא תנאי הכרחי לה". בבג"צ 7755/14 צלול – עמותה לאיכות הסביבה נ' הממונה על ענייני הנפט (28.12.2016), ציינה הנשיאה מ' נאור, כי: "פרשנות חוק נעשית, כידוע, בהתאם ללשונו ולתכליתו. נקודת המוצא של הפרשן היא לשון החוק ובתוך גבולותיה תיבחן, במידת הצורך, תכלית החוק" (שם, בפסקה 9, וראו גם רע"א 7411/12 הוניג נ' גונן (18.12.2013)). ואם נחזור לענייננו, נראה בבירור כי אין לפרשנות המוצעת על ידי המבקש, באשר למונח "קרוב", כל אחיזה, ולו הקלושה ביותר, בלשון החוק, וכבר נפסק כי "אין ליתן למילות החוק משמעות שאין הן יכולות לשאת. השופט מפרש טקסט שנוצר על ידי המחוקק וגם הגשמת מטרה נעלה ככל שתהיה מחייבת נקודת אחיזה 'ארכימדית' בלשונה של החקיקה" (ע"א 8569/06 מנהל מיסוי מקרקעין חיפה נ' פוליטי (28.5.2008)). לפיכך, ובהעדר כל בסיס בלשון החוק לפרשנותו של המבקש, מן הדין הוא לדחותה.

15. אוסיף עוד, כי בדברי ההסבר להצעת חוק טיפול בחולי נפש (תיקון מס' 8), התשע"ב-2012 (הצ"ח 673, כ"ה באדר התשע"ב, 19.3.2012), אין כל אזכור לכוונה להגביל את זכות הערעור, הנתונה לקרוב משפחה, תוך שלילתה של הזכות מקרוב שהוא נפגע עבירה, או מקרוב שלפי הטענה אינו מטפל בחולה ומתעניין במצבו. לטעמי, גם פרשנות תכליתית של הוראת החוק הרלבנטית, אינה מובילה למסקנה כי יש ליצור קבוצות שונות של קרובי משפחה, בהקשר לזכות להגשת ערעור על החלטות הועדה הפסיכיאטרית, דבר שיגרור, מן הסתם, התדיינויות מיותרות ויפגע בעקרון הודאות המשפטית.

16. לבסוף, יש להזכיר כי מדובר בזכות ערעור על החלטות הועדה, וכבר נקבע, מקדמת דנא, כי נוכח חשיבותה ומעמדה של זכות הערעור, יש להעדיף פרשנות המקיימת את הזכות, על פני זו השוללת אותה (בש"פ 2708/95 שפיגל נ' מדינת ישראל, פ"ד מט(3) 232 (1995); ע"פ 111/99 שוורץ נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(2) 271 (2000); ע"א 7170/13 נכסים יזום ופתוח נ' דן חברה לתחבורה ציבורית בע"מ (12.8.2015)).

17. לסיכום, הנני סבור כי יש לדחות את הבקשה למתן רשות ערעור, בין משום שהיא אינה עונה על אמות המידה למתן רשות ערעור ב"גלגול שלישי", ובין אם לגופו של עניין.

שופט

השופטת א' חיות:

אני מסכימה.

שופטת

השופטת ד' ברק-ארז:

אני מסכימה.

אוסף ואומר כי ככלל נודעת עדיפות להגדרה ברורה של בעלי זכות ערעור. במקרה שבפנינו על אחת כמה וכמה, נוכח המבחנים שהוצעו על-ידי המבקש הנוגעים לטיבה של מערכת היחסים בין חולה הנפש לקרוביו. מבחנים אלה מעלים שאלות מורכבות המחייבות בחינה לגופו של עניין כבר בשלב המקדמי של ההליך. מכל מקום, אלה הם פני הדברים בהתאם לחוק בנוסחו היום, כפי שציין חברי השופט א' שהם.

שופטת

הוחלט כאמור בחוות דעתו של השופט א' שהם.

ניתנה היום, כ' בשבט התשע"ז (16.2.2017).

שופטת

שופט

שופטת

עמוד 6
